

Nemzetközi olajpiac: nemzeti érdekek vs. kollektív érdekek

Kulcsár Attila

A világpiaci nyersolaj árak az áprilisi venezuelai politikai válság óta stabilak. A New York-i olajtőzsdén jegyzett West Texas Intermediate és a londoni nemzetközi olajtőzsde alaptípusának számító Brent-olaj, a vonzéspont, 25-26 dollár/hordó körüli árzónába kerültek. Mindez annak ellenére alakult így, hogy a világgazdaság stacioner növekedése még nem biztosított. A közel-keleti helyzet továbbra sem megnyugtató, ami háborús kockázati prémium beépülését jelent az árakba; az olajpiacokon pedig jelentős spekulációs tőke van jelen.

Az olajpiaci stabilitás nagyban köszönhető az OPEC és a nem OPEC olajexportáló országok között, 2001 decemberében megkötött, és 2002 márciusában meghosszabbított negyedéves, olajtermelést csökkentő megállapodásoknak. A 2002 januárjában életbelépett megállapodás 462.500 hordó/napos termelés-csökkentést irányzott elő az öt nem OPEC-államnak: Oroszországnak, Norvégiának, Mexikónak, Angolának és Ománnak, cserébe az OPEC 1,5 millió hordó/napos termelés-csökkentési kötelezettségével. Az új kvótákkal 2002 második negyedévére sikerült az olajárakat a hagyományosan frekventált, 25-28 dollár/hordó ársávban tartani, annak ellenére, hogy a „szerződő felek” közül sokan figyelmen kívül hagyták a megállapodást. Angola 100.000 hordóval növelte napi termelését a feltárt tengerparti olajmezők termelésbe állítása nyomán; Omán eredeti kvótájának felével csökkentette termelés-

sét; Oroszország is jelentősen fokozta a feldolgozott olajtermékek exportját, amire a kvóta nem terjedt ki, de közvetve csökkentette a kőolaj iránti keresletet. A kartell számos tagországa – mint például Nigéria, Katar, Venezuela, Líbia – is kvóták felett termel, melynek oka a relatíve magas olajárak költségvetésre gyakorolt – rövid távon - pozitív hatása.

A törékeny piaci egyensúly megbomlani látszott, amikor májusban a második legnagyobb olajexportáló, Oroszország – a nagy befolyású olajipari lobby nyomására – júliustól felmondta a fél éve érvényben levő, olajárakat stabilizáló exportcsökkentési megállapodást. Nem sokkal ezután Norvégia is bejelentette, hogy visszaállítja eredeti, 3,2 millió hordós termelését, amely lépések 300.000 hordóval növelték a nyersolaj kínálatát. A hivatalos orosz vélemény szerint a magas olajárak veszélyeztetik a világgazdasági növekedést, tompítják a keresletet, és drágítják az orosz importot, amely bumeránghatást válthat ki a hazai gazdaságra. A politikai nyilatkozatok mögött komoly gazdasági érdekek állnak: az olajexportból származó jövedelmek az orosz GDP 13, a költségvetési bevételek 40 százalékát adják, és jelentősen hozzájárultak 2000-ben 8,3, illetve 2001-ben 5,1 százalékos gazdasági növekedéshez. A 2002-es orosz büdzsét 23 dollár/hordós átlagárral tervezték (18 dolláros minimálár mellett), amely jelen pillanatban is nagyon kedvező mind a kormányzatnak, mind az olajipari vállalatok-

nak, mivel az OPEC a 25 dollár/hordó feletti árral elégedett. Ezért, illetve az óvatos OPEC-lépések miatt döntött Oroszország az olajtermelés növelése mellett, amely komoly piacszerzést jelenthet közép- és rövid távon. Ezt a törekvést mutatja az is, hogy július elejétől a Jukosz olajvállalat megindította az orosz olajexportot az Egyesült Államokba. Ebben természetesen szerepet játszik az is, hogy a szeptember 11-ei terrortámadások óta az Egyesült Államok csökkenteni igyekszik olajimportfüggőségét az általa megbízhatatlannak ítélt közel-keleti régióból.

Az OPEC – az Egyesült Államok kérése ellenére – június 26-i bécsi csúcstalálkozóján nem növelte meg termelési kvótáit a harmadik negyedévre, hanem meghagyta a 2001. decemberi 21,7 milliós napi „kontingenst”, éppen a tervezett olajbevételek további biztosítása érdekében. Az OPEC elégedett az általa számított „kosárár” – amely az algériai, az indonéziai, a nigériai, a szaúdi, a dubai, a venezuelai és a mexikói olajalaptípusok átlagára – júniusi 24 dolláros és július első hetének 25 dolláros átlagárával, illetve a nyersolaj keresleti-kínálatti viszonyaival. Ezért sem tartotta szükségesnek a termelési kvóták növelését.

A kartell tíz tagállama – a tizenegyedik tagország Irak olajtermelését az ENSZ felügyeli az Élelem Olajért Program keretében – júniusban és július első felében napi közel másfél millió hordóval termelt az előírt kvóták felett. Algéria, Líbia, Nigéria, Katar és Venezuela 10 százalékkal termel többet a megengedett kvótáiknál, mely részben a rövid távú többletjövedelmek biztosítását jelenti. Másrészt, ezen országoknak két-három éven belül számottevően nő az olajtermelési kapacitásuk. Harmadrészt, a szervezet kvótarendszerét, amelyet a tagállamok bizonyított olajtartalékai alapján határozzák meg, a kisebb olajtartalékokkal rendelkező OPEC-tagok a túlermeléssel kompenzálják. Végül az OPEC maga is támogatja ezt a fajta „csalást”, hogy a terjeszkedni kívánó, nem

OPEC termelő országok piaci térnyerését megakadályozzák.

A látszólagos presztízsveszteség és a defenzív magatartás nem jelenti az OPEC olajpiaci erejének csökkenését. A szervezet napi 6 millió hordós tartalékkapacitással rendelkezik, amely a jelenlegi napi 76 millió hordós világpiaci olajkereslet mellett jelentős dominanciát jelez. Az OPEC továbbra is fenntartja a nem OPEC olajexportálókkal folytatott párbeszédet, és elérte, hogy Mexikó és Omán ne növelje olajtermelését a harmadik negyedévben. A kartell meglepően nyugodtan élte meg az új főtitkár kinevezését: a szervezet ellenvetése nélkül Alvaro Silva venezuelai olajminiszter tölti be a lemondott főtitkár, Ali Rodriguez mandátumát. Ez az OPEC belső egységét is jelzi. Az emlékezetes 2000-es főtitkárválasztáson a nagy olajtermelő tagországok, Szaúd-Arábia, Irán, Irak egymás jelöltjeit „blokkolta”.

A rövid távú olajpiaci kilátások azonos trendeket prognosztizálnak: napi félmillió hordóval nőhet az olajpiaci kereslet a harmadik negyedévben, ami felszívhatja a kínálatti többletet, tovább stabilizálva a jelenlegi törekeny olajárakat. Nagyobb növekedést csak a negyedik negyedévre, illetve 2003-ra jeleznek előre, napi 1,2 millió hordós növekménnyel. (Ebben az esetben az OPEC növelné olajtermelési kvótáit.) Azonban számos tényező, mint például az állandósulni látszó amerikai tőzsdebotrányok, illetve az USD folyamatos gyengülése – amely olcsóbbá teszi az olajimportot, és kedvezőtlen helyzetbe hozza az olajexportáló országokat – kihatással lehet az olajpiaci szereplők politikájára.

* * * * *